

skalicah ob gromadi. — Poslej je navstala tišina za nekaj časa. A kmalu smo se jeli zopet gibati. — Zdajci čuj! glas zvoná: ura bije devet.

„Haló, továriši, plamenice v roke!“ zapovedoval je Povljač. Ti Mihec Šarovčev, Peter Korenov, Jeračnik in pa ti Slugov, podtáknite gromado vsak od jedne strani! Jaz podkurim topiče. Urno, haló!“ In zgodilo se je. Stekli smo štirje in zagrabili plamenice, Povljač pa prižigalnik. Mogočen blisek in — pok, pok, pok . . . gromélo je v dolino in odmevalo zopet in zopet sem črez od Ljubljanskega vrha. Groznemu pokanju pa je sledil gromoviti „hurá!“, ki smo ga zagnali presrečni pastirji, videč, kako se je oklenil plamen visoke gromade ter priril celó vže do vrha. — Za tem smo natolkli in spustili topiče še jedenkrat, češ, da moramo pokazati, da nismo, kar si bodi. In rajanja in skakanja okolo ognja in vriskanja, ki se je radostno razlegalo v tihi dol, brez tega, zna se, ni bilo. Gromada je gorela čvrsto.

Ura je odbila deset. Ogenj je jel pojemati. A nas je čakalo še jedno delo: visoki mlaj smo imeli še podreti. Jeračnikov Pavle splezal je navadno vže poprej nanj — úmel je stvar najboljše — ter odvezal véliko zastavo, da se ni poškovala ali raztrgala pri padci. Potem smo zvršili tudi to drugo delo — izpodkopali smo mogočni mlaj, da je padel kakor je bil dolg in širok — —

— — —

Ugasnil je kres, ki je plapolal dobro uro, porušen je bil ponosni mlaj. In sedáj? Ondù pri jelševem grmu napravili smo si mal ogenj, posedli okolo ter se zabavali po svoje še nekaj časa. Povljač-starešina zvelkel je iz košare steklenico hruškovca in hlebec soršičnega kruha, razlomil ter razdelil med nas. Povživajoč oboje uganili smo marsikatero pametno in pošteno. Pripovedovali smo si povesti, peli smo in bili prav dobre, židane volje. — Bilo je vže pozno v noč, ko smo se razšli s Pešivnika, a še pozneje, ko smo prišli domóv. Sicer nismo ostajali nikdar črez „Ave Marijo“ z dóma, dobro vedoč, da „noč ima svojo moč.“ A tist večer, kdo bi nam zameril? Saj je bil samó jedenkrat v letu praznik pastirski, samó tist večer — o krési.

M. Podrojški.

Prirodopisno-natoroznansko polje.

Demant.

Demant ali dijamant ima svoje ime od grške besede „adám as,“ ki pomeni toliko, kakor „nepremagan.“ Sprva je to ime pomenilo jeklo, še-le pozneje tudi kamen, ki se odlikuje od vseh drugih dragih kamenov zaradi svoje silne trdote. Zaradi te prednosti, in še posebno zaradi redkosti, nerazrušenosti in osobitne sijajnosti, prvakuje demant mej vsemi drugimi dragimi kameni.

Demant je mej vsemi prirodninami najtrje telo; njega nobena rudnina ne more obraziti, a on ogrêbe vsako. Zato ga le z njegovim lastnim prahom brusijo in uglajajo. Prirodopisci ga zaradi te lastnosti uvrščavajo na zadnjo stopinjo

v trdotnih gredéh. Da-si je demant tako trd, vender je krhák, ker se dá streti in zdrobiti v prah. Ker je v čistem stanji ogljik, rekše tako teló, kakor so saje in oglje, izgorí v največjem žaru. Lavoisier in Davy sta prva napravila poskus, da sta demant sežgala v gorišči na pólukrogli.

Kadar je demant čist, brezbojen je in prozoren. Njegove plóskve se blesté in svitajo v najživejših barvah ter odbijajo luč. Če ga drgnemo, postane električen, vender elektrike ne vodi, kar je vzrok, da ga ne morejo samodelski napraviti. Wöhler je iznašel načín, da se napravljajo demanti iz bóra, ki ima veliko podobnost z ogljikom. Ti demanti se gledé trdote, prozornosti in lomljenja luči lahko prispodablajo pravim, samó oblika je drugačna. Pravi demanti kristalujejo v osmercih, ki so pa redko razločno razviti. Ploskve so namreč navadno izbókle. Naravni je garbast (raskav). Še-le izbrúšen dobí krasoto, ki jo občudujemo na njem. Ako ga solnce nekoliko časa obseva, sveti se v temi. Tej prikazni pravimo, da fosforescuje.

Kako je demant nastal, ne vemo. Nahaja se vrasel v kamenji. Ko kamenje razpade, izluščijo se demanti in obležé mej peskom v naplavljenem pródu.

Pred 1728. l. prihajali so demanti k nam samó iz Indije. Od tedaj pa iz raznih krajev, posebno iz Brazilije in Afrike. Grki so ga dobivali iz Perzije in vzhodnje Indije, kder so se ukvarjali z izpiranjem demante nosečega próda vže zdavna. V Aziji ga mnogo dobivajo v Dekanu, Bengalu in na otoku „Borneo“. V najnovejšem času ga daje tudi Avstralija.

Braziljska vlada je imela dobivanje demantov dolgo v samotrštvu (monopolu). A zdaj jih sme vsakdo iskati proti gotovemu davku. V pokrajini, kjer dobivajo demant, je 150 kvadratnih milj velik, ograjen prostor pod načelnikom z neomejeno oblastjo. Kakih 8 do 10 upraviteljev zapoveduje po 200 zamorcem. Zamorci delajo od zóre do mraka. Opoludne imajo po dve uri odpočitka. Izpiranje próda se vrši v posebnih poslopjih. V notranjih prostorih teh poslopj so viseče plóskve razdeljene po deskah v ognjišča, katerih vsako stojí napošev. V vsakem takem prostorčku dela po jeden zamorec (črnee). Osem vkupe jih ima svojega paznika. Kadar kdo kak demant najde, oddá ga takój pazniku, ki zvečer vse nabrane izroči upravitelju. Če je zamoreu sreča mila, da najde demant, ki tehta $17\frac{1}{2}$ karata, peljejo ga z venci nakitenega k upravitelju. Za demant dobi novo obleko in prostost. Za 8—10 karatov težek demant dobi k večjemu novo obleko, za manjše ne dobi ničesar.

Demant se nahaja malo ne povsod, kjer je zlatonosen pesek. V novejšem času so ga zaslédili v Avstraliji, v pokrajini „Victoria.“ V Afriki sloví dežela Orange in ljudovlada Transvaalska. Uralno gorovje ni posebne važnosti.

Neolikan demant se pozna po podobi, ki je malo ne vedno osmeree, k večjemu 24 ploskvenik z okroglastimi ploskami in s posebnim sijajem, ki ga v tolikej meri ne najdemo pri nobenej rudnini. Zaradi raskavega površja ni popolnoma prozoren, ampak rumenkast. Malo demantov je popolnoma čistih, brezbojnih kakor vóda. Kristali zaklepajo pogosto razne stvari, kakor železni manganov okis, kremenčeno prst in glino. Zato so mnogi črnikasti, višnjavkasti, rumenkasti, zelenkasti, rdečkasti, polni lis in peg in neprozorni. Čisti so navadno manjši in zato nepri- merno dražji. Vrednost in cena je zeló različna. Zavisna je od časovnih in državnih razmer in redkosti.

(Konec prihodnjič.)